

Z ŻYCIA ARCHIWÓW, BIBLIOTEK I MUZEÓW

BP WINCENTY URBAN

Archiwa, Biblioteki
i Muzea Kościelne. Tom 6.

SPRAWOZDANIE Z CZYNNOSCI ARCHIWUM I MUZEUM ARCHIDIECEZJALNEGO ORAZ BIBLIOTEKI KAPITULNEJ WE WROCLAWIU ZA LATA 1960—1961

ROK 1960

1. Budżet

Wszystkie wydatki rzeczowe i osobowe pokrywa Kuria Arcybiskupia.

2. Personel

Nowym pracownikiem w roku sprawozdawczym został p. Rudolf Bienia.

3. Stan zbiorów

a) Konserwacja

W ciągu lata wymyto dwukrotnie magazyny archiwalne i biblioteczne oraz przeprowadzono czyszczenie wszystkich zbiorów. W roku sprawozdawczym introligator Leon Majchrzak przeprowadził i zakonserwował 47 rękopisów bibliotecznych, 56 inkunabułów, 48 starodruków i 82 rękopisy archiwalne; ponadto dano nowe obwoluty ochronne 4601 jednostkom archiwalnym i zakonserwowano 5478 tomów druków nowszych, zwłaszcza tych, których oprawy ucierpiały podczas zbombardowania biblioteki w 1945 r. Zakonserwowano też 10 tomów starodruków przekazanych naszej instytucji przez parafie.

b) Budynek i wyposażenie

Staraniem Kurii Arcybiskupiej w roku ubiegłym wymieniono stare i dano nowe urządzenia gromochronowe; w magazynach dano nowe zasłony okienne chroniące przed nadmiarem światła słonecznego; w pracowni przebudowano jeden piec ogrzewalny.

c) Udostępnienie i usługa

Wszystkie tutejsze zbiory archiwalne i biblioteczne są udostępnione dla badaczy naukowych. Korzystanie jest bezpłatne. W zakresie udostępniania zbiorów w 1960 r. stan przedstawiał się następująco:

1) zwiedzeń w celu korzystania ze zbiorów było	1554,
2) wydanych do opracowni naukowej tomów książek	1983,
3) wydanych do opracowania i wykorzystania rękopisów	2360,
4) załatwionych kwerend na piśmie	12,
5) załatwionych kwerend ustnych	2019,
6) udzielonych informacji pisemnych	32,

7) informacji ustnych	995,
8) załatwionych korespondencji	724,
9) otrzymanych i wpisanych z parafii kopii metrykalnych	570,
10) adnotacji metrykalnych (adopcja, legitymacja) dokonano	255.

d) Nabytki archiwalne i biblioteczne

Biblioteka nasza nie ma stałych funduszków na powiększanie zbiorów, nowe nabytki zyskuje więc drogą darowizny; częściowo je tylko może zakupić, zwłaszcza nowsze pozycje polskie. W r. 1960 Kuria Arcybiskupia dostarczyła 21 jednostek archiwalnych. Zbiory biblioteczne powiększyły się o 362 tomy. Do ofiarodawców należą ks. bp ordynariusz Bolesław Kominek, który podarował 37 tomów, ks. bp Wincenty Urban — 32 tomy, ks. prał. Józef Marciniowski — 1, ks. prał. Feliks Kokoszka — 3, prał. Ignacy Pawlikiewicz — 1, parafia Góra Śląska — 61, Jawor — 22, Budzów — 18, Krzelków — 27, Jaźwina — 2, Jedlina Zdrój — 5, Piszkowice — 5, Lubomierz — 32 i inni.

e) Ważniejsze nabytki

Archiwum Archidiecezjalne powiększyło się o 64 rękopisy, nie licząc kilkudziesięciu ksiąg metrykalnych (chrztów, ślubów i zgonów). Biblioteka Kapituły Katedralnej powiększyła stan swojego posiadania: w dziale rękopisów o 69 pozycji, w dziale starych druków o 62 inkunabuły. Muzeum Archidiecezjalne wzbogaciło się w dziale numizmatyki o 1 grossus polon. triplex z r. 1794 (z daru ks. prał. Ign. Pawlikiewicza) i o 14 groszy z lat 1809, 1813, 1843 i 1856 (z parafii Długołąka).

4. Tematyka prac

W roku sprawozdawczym 85 autorów (w tym 5 alumnów miejscowego Seminarium Duchownego) całkowicie lub częściowo oparło się w swoich pracach na zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego i Biblioteki Kapitułnej; z nich 29 ogłosiło je drukiem. Jednemu badaczowi udostępniono archiwalia do publikacji źródeł, 19 osobom lub instytucjom udostępniono również materiały do fotografowania i mikrofilmowania (w stacjach mikrofilmowych Biblioteki Uniwersyteckiej lub Ossolineum).

5. Wystawy

W roku sprawozdawczym zorganizowano 9 pokazów z ważniejszych zbiorów dla badaczy naukowych, zainteresowanych studentów, alumnów miejscowego Seminarium Duchownego i różnych gości przyprowadzonych przez pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej, Woj. Archiwum Państwowego i Ossolineum. Na wystawę pt. *Książka polska we Wrocławiu*, urządzoną przez Bibliotekę Uniwersytecką, wypożyczono 14 eksponatów.

6. Odczyty

Z ramienia Archiwum odbyło się w roku ubiegłym 10 odczytów, wśród których we Wrocławskim Towarzystwie Naukowym wygłoszono prelekcję z zakresu bibliotekoznawstwa pt. *Najstarszy benedykcjonał w Bibliotece Kapitułnej w Wrocławiu*.

7. Wycieczki naukowe

W roku 1960 zwiedziło Archiwum i Bibliotekę 12 wycieczek naukowych.

8. Publikacje

W 1960 r. ukazał się w przygotowaniu i uzupełnieniu ks. bpa Wincentego Urbana 2 tom *Historii Kościoła* ks. prof. Józefa Umińskiego (Wydawnictwo

Diecezjalne Św. Krzyża w Opolu), na który oczekiwali studenci seminariów duchownych i księży.

9. Prace zlecone

Na polecenie i zachętę ks. bpa ordynariusza Bolesława Kominka opracował ks. bp Wincenty Urban *Zarys dziejów diecezji wrocławskiej*, którym pragnął przyjąć „z pomocą duchowieństwu trudniącemu się na śląskich zagonach, a przede wszystkim służyć chętnym wiernym w poznawaniu kościelnej przeszłości”. Sprawą wydania tej pracy zainteresowało się Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich i w dniu 31 października 1960 r. przekazało ją Ministerstwu Kultury i Sztuki.

Delegat Archiwum uczestniczył w spotkaniu zorganizowanym przez Instytut Badań Literackich w Warszawie w sprawie katalogowania średnio-wiecznych rękopisów bibliotecznych, a ks. Alfred Świerk brał udział w kursie zorganizowanym w tym celu przez Ośrodek ABMK w Lublinie.

10. Muzeum Archidiecezjalne

Muzeum wystawia zabytki sztuki sakralnej dla zwiedzających, a równocześnie pragnie służyć pomocą studentom miejscowego Seminarium Duchownego w ich studium historii sztuki przez omawianie eksponatów danej epoki, wyrabianie zmysłu estetycznego i ustrzeżenie przed błędami w życiu praktycznym z dziedziny konserwacji świątyń i zabytków.

Muzeum było otwarte dla zwiedzających codziennie, z wyjątkiem poniedziałków, od godz. 10 do 15. Zwiedzających było ok. 10 tysięcy, w tym również i wycieczki zagraniczne.

Zbiory muzealne powiększyły się o 3 eksponaty, mianowicie: tryptyk gotycki z Obórek, pow. Brzeg Opolski, Piękna Madonna z Karpnik, pow. Jelenia Góra, zakonserwowana w Pracowni Konserwacji Zabytków w Warszawie; powrócił też do Muzeum, stanowiący jego własność, obraz renesansowy pt. *Vir Dolorum* z P. K. Z. w Krakowie.

Na konserwację zabytkowych rzeźb oraz na bieżące wydatki administracyjne otrzymało Muzeum dotacje z Kurii Arcybiskupiej.

Pracownicy Muzeum wyjeżdżali kilkanaście razy w teren w celu ratowania zagrożonych obiektów zabytkowych.

W r. 1960 Muzeum Archidiecezjalne wystawiło 250 eksponatów w budynku przy ul. Kanonia 12; w zabytkowym „Orphanotropheum” przy ul. Katedralnej 4 udostępniono 20 eksponatów i w kościele św. Krzyża 3 tryptyki.

Biblioteka podręczna Muzeum zwiększyła się o 16 pozycji.

O roli Muzeum mogą powiedzieć wiele uwagi zwiedzających. Dla ilustracji przytaczamy jedną z nich: „Zachwyciły nas eksponaty tego Muzeum. Mają one olbrzymią wartość naukową i stanowią poważny materiał do badania historii kultury chrześcijańskiej na polskich ziemiach”.

ROK 1961

Praca w wymienionych instytucjach kościelnych odbywała się zgodnie z planem wytyczonym w ubiegłym roku kalendarzowym. Wydatki rzeczowe i osobowe pokryła Kuria Arcybiskupia.

1. Stan zbiorów

a) Konserwacja

W ciągu lata wymyto dwukrotnie magazyny archiwalne i biblioteczne oraz przeprowadzono oczyszczenie wszystkich zbiorów. Proporcjonalnie do przyznanych funduszków poddano fachowej konserwacji i przeoprawie 65 rękopisów bibliotecznych, 5 rękopisów archiwalnych, 7 starodruków i 4612 druków nowych.

b) udostępnienie i usługa

Stan udostępniania zbiorów w 1961 r. przedstawiał się następująco:

1) osób korzystających ze zbiorów	1498,
2) wydanych do pracowni naukowej tomów książek	1777,
3) " " " " " rękopisów	2299,
4) załatwionych kwerend naukowych na piśmie	4,
5) załatwionych kwerend ustnych	1473,
6) udzielonych informacji pisemnych	74,
7) wyjaśnień i informacji naukowych ustnych	639,
8) załatwionych korespondencji	160,
9) załatwionych kopii metrykalnych	579,
10) dokonanych adnotacji metrykalnych w sprawie adopcji, legitymacji potomstwa i innych uzupełnień	228.

c) Budynek i wyposażenie

W toku sprawozdawczym przebudowano kominy wszystkich pieców ogrzewalnych, przeprowadzono częściowe oszklenie okien piwnicznych, nabyto siedem gablot wystawowych.

d) Nabytki archiwalne i biblioteczne

Zbiory archiwalne powiększyły się w r. 1961 o 33 jednostki akt Kurii Arcybiskupiej oraz o 26 innych pozycji, głównie starych metryk, kurend i rachunków parafialnych. Materiały te otrzymano z parafii: Braszowice, Gilów, Gościśław, Kwietniki, Miłoszyce, Namysłów, Ostrowina, Piszkowice, Polkowice, Przerzeczn Zdrój, Słupice, Starczów i Sieroszy. Parafia Odrzychowie Kłodzkie dostarczyła materiały ks. Józefa Koeglera.

Biblioteka Kapitulna pozyskała 6 rękopisów oraz 96 starodruków i druków nowszych.

e) Tematy prac

W roku sprawozdawczym na materiałach tutejszego Archiwum i Biblioteki 35 badaczy oparło całkowicie lub częściowo swoje prace, wśród nich dwaj alumni miejscowego Seminarium; z tych prac 13 zostało ogłoszonych drukiem.

f) W stacji mikrofilmowej Biblioteki Uniwersyteckiej wykonano z tutejszych zbiorów mikrofilmy dla 8 osób czy instytucji.

g) Wystawy

W r. 1961 urządzono 2 pokazy okresowe: 1) *Z dziejów kultu Matki Bożskiej Wniebowziętej na Śląsku* i 2) *Świadectwa kościelnych ksiąg metrykalnych o polskości Śląska*, oraz 21 pokazów z okazji wycieczek.

Wypożyczono na wystawę czasową Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu pt. *Grafika śląska XVII i XVIII w.* 7 jednostek.

h) Wycieczki

W r. 1961 zwiedziło Archiwum i Bibliotekę 17 wycieczek naukowych.

2. Muzeum Archidiecezjalne

Dla działu numizmatyki otrzymano z parafii Lubin Legnicki dwie monety ośmiogroszowe z roku 1753 z napisem w otoku: Augustus III Rex Poloniae. Koszty konserwacji zabytków pokrywała Kuria Arcybiskupia.

Muzeum wystawiło zabytki sztuki sakralnej w budynku Kanonia 12, w zabytkowym „Orphanotropheum“ przy ul. Katedralnej 4 i w kościele św. Krzyża. Wśród zwiedzających były i wycieczki zagraniczne, przyprowadzone przez wrocławskich przewodników. Zwiedzający nie szczędzą ciepłych słów pod adresem Muzeum, np. w dniu 9 IX 1961: „Ks. F. Mączyński, Rektor P. Instytutu Polskiego w Rzymie — z podziwem i uznaniem“.

KS. STANISŁAW LIBROWSKI

REJESTRACJA ARCHIWALIÓW I STARYCH DRUKÓW NA TERENIE DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ

W LATACH 1960—1962

II. SPRAWOZDANIE Z REJESTRACJI DOKONANEJ W LATACH 1961—1962*

1. NAWIĄZANIE DO POPRZEDNIEGO SPRAWOZDANIA

W pierwszym odcinku niniejszego sprawozdania¹ przedstawiłem nie tylko prace podjęte przy przeprowadzaniu wiadomej rejestracji w roku 1960, ale podałem również cel, plan i uwagi ogólne odnoszące się tego wysiłku w latach następnych (1961—1962).

Wskazałem tam, że głównym, chociaż odległym jeszcze, celem rejestracji ma być koncentracja archiwów partykularnych (dekanalnych, parafialnych i poklasztornych) z terenu wspomnianej diecezji do Archiwum Diecezjalnego we Włocławku; natomiast bliższym i bezpośrednim jej zamierzeniem jest przygotowanie do tego połączenia archiwów — poprzez zorientowanie dyrekcji Archiwum Diecezjalnego w aktualnych zasobach wspomnianych zbiorów, zabezpieczenie ich zawartości przed zniszczeniem i prywatną grabieżą, zanim nie zostaną ściągnięte do centrali diecezjalnej, wreszcie dostarczenie o nich badaczom naukowym tymczasowej informacji.

Zawartość starych i szczątkowych prowincjalnych bibliotek kościelnych (pokapitulnych, poklasztornych, dekanalnych i parafialnych), zarówno w dziedzinie rękopisów jak i starodruków, rejestruje dyrekcja Archiwum Diecezjalnego nie dla siebie, lecz dla Biblioteki Seminarium Duchownego we

* Referat wygłoszony na posiedzeniu Towarzystwa Naukowego KUL (Instytut Geografii Historycznej Kościoła w Polsce) w dniu 24 maja 1962 roku. Część 2.

¹ Por. *Archiwa, Bibliot. Kośc.* T. 5: 1962 s. 347—359.